

Utrikesdepartementet

Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete med Irak 2022–2026

1. Inriktning

Målet för svenskt internationellt bistånd är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Utvecklingssamarbetet ska ta sin utgångspunkt i principerna om bistånds- och utvecklingseffektivitet liksom i Agenda 2030, Addis Ababa Action Agenda och Parisavtalet.

Strategin ska gälla under perioden 2022–2026 och omfattar för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) sammantaget 1,2 miljarder kronor och för Folke Bernadotteakademien (FBA) 45 miljoner kronor.

Strategin styr användningen av medel som anslås under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet, anslagspost 17 Mellanöstern och Nordafrika i regleringsbrev avseende Sida för respektive budgetår samt medel som anslås under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet, anslagspost 4 samt anslaget 1:4 FBA i regleringsbrev avseende FBA för respektive budgetår.

Fredliga och inkluderande samhällen

Sidas och FBA:s verksamhet ska bidra till följande mål:

- Stärkta förutsättningar för hållbar fred, social sammanhållning och inkluderande samhällsstyrning.

Sidas verksamhet ska därtill bidra till följande mål:

- Förbättrad och jämlik tillgång till grundläggande samhällstjänster.
- Hållbara lösningar för flyktingar, internt fördrivna och värdsamhällen, samt stärkta förutsättningar för en säker, ordnad och reglerad migration, inklusive återvändande och återintegrering på ett sätt som bidrar till utveckling.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer samt jämställdhet

- Stärkt respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer, inklusive minskad korruption.
- Ökad jämställdhet samt respekt för kvinnors och flickors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter.

Miljö, klimat och hållbar utveckling

- Förbättrad anpassningsförmåga och motståndskraft mot klimatförändringar, inklusive skydd av ekosystem.
- Hållbar utveckling och grön omställning inklusive genom hållbart nyttjande av naturresurser och ökad tillgång till förnybar energi.

2. Landkontext

Irak står inför omfattande utmaningar. Landet befinner sig i ett postkonfliktskede med kvarvarande risk för nya uppblossande konflikter. Säkerhetsläget är instabilt och bekämpandet av Daesh utgör fortsatt en utmaning. Situationen är starkt påverkad av årtionden av väpnad konflikt och djupgående sekteristiska motsättningar samt regionala och geopolitiska spänningar. För att bygga en hållbar fred behöver konflikternas grundorsaker hanteras. Sociala, politiska och ekonomiska reformer är nödvändiga för att förbättra samhällsstyrningen, stärka den sociala sammanhållningen, bekämpa den utbredda korruptionen, erbjuda befolkningen förbättrade och mer jämlika levnadsvillkor och ökad jämställdhet samt diversifiera den oljeberoende ekonomin. Covid-19-pandemin har medfört stora påfrestningar för det irakiska samhället, inte minst inom ramen för ekonomi och hälso- och sjukvård.

Trots att Irak är ett medelinkomstland, som på sikt har förutsättningar att tillgodose sina egna behov, präglas läget för befolkningen av fattigdom, hunger, en skör humanitär situation, bristfällig samhällsservice, ojämställdhet, demokratiskt underskott, bristande respekt för mänskliga rättigheter och allt svårare miljö- och klimatmässiga utmaningar med allvarlig vattenbrist. Återuppbyggnaden av Iraks sönderslagna infrastruktur går långsamt och försvåras bland annat av säkerhetssituationen samt har ytterligare försvårats på grund av covid-19-pandemin. Iraks etniska och religiösa minoritetsgrupper, såsom yazidierna, har drabbats särskilt hårt under konflikten med Daesh och deras traditionella hemtrakter i Irak har utsatts för stor förstörelse. Den instabila säkerhetsmiljön har inneburit att återvändandet för internflyktingar gått långsamt. Än idag har nära 1,2 miljoner människor inte kunnat återvända till sina tidigare hemregioner efter de senaste årens konflikter. Även de södra delarna av landet, som inte direkt drabbats av konflikten med Daesh, står inför stora problem med bristande samhällstjänster och miljö- och vattenföroreningar. Det finns ett fortsatt behov av stöd för långsiktigt hållbar stabilisering, återuppbyggnad och demokratiutveckling.

Respekten för och efterlevnaden av mänskliga rättigheter är låg. Situationen för kvinnor, unga och minoriteter är särskilt utsatt. Kvinnors och flickors utrymme är kringskuret och sexuellt och könsrelaterat våld är utbrett. Våld i hemmet är vanligt förekommande. Det finns betydande hinder för kvinnors deltagande i politiska processer, inklusive diskriminerande lagar och traditionella normer och värderingar. Migration bidrar till Iraks utveckling genom bland annat remitteringar, ökat kunskapsutbyte och diasporans engagemang, men har också negativa aspekter såsom irreguljär migration och tvångsfördrivning. Samtidigt är migranter, flyktingar och internt fördrivna särskilt sårbara och saknar ofta skydd och rättigheter. Särskilt utsatta är kvinnor, barn, HBTQI-personer, etniska minoriteter och irreguljära migranter.

Irak karaktäriseras till stor del av lågt förtroende för politiska processer och makthavare samt ett svagt socialt kontrakt mellan medborgare och stat. Staten och lokala myndigheter är försvagade och korruptionen utbredd. I samband med protesterna hösten 2019 utsattes demokratiaktivister för omfattande våld och hot. Samtidigt finns starkt politiskt engagemang hos den yngre generationen och en irakisk identitet som förstärktes i samband med protesterna.

Irak är hårt drabbat när det kommer till effekterna av klimatförändringarna. Åren av konflikt har haft stark negativ inverkan på miljön i landet, bland annat genom direkt förstörelse av oljekällor. Irak står inför akut vattenbrist vilket, kombinerat med ökande temperaturer och extrema väderhändelser, hotar befolkningen och undergräver utvecklingsmöjligheterna. Under 2021 ratificerade Iraks regering Parisavtalet och inkom med landets första nationellt fastställda bidrag (NDC) under avtalet.

3. Verksamhet

Sida och FBA ska genomföra, följa upp och redovisa verksamheten i linje med vad som föreskrivs i regeringens riktlinjer för strategier inom svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (UD2017/21053). Av riktlinjerna framgår att analys, lärande och erfarenhetsåterföring ska genomsyra utvecklingssamarbetet. Det ska finnas ett fokus på resultat i strategiprocessens samtliga steg. Underlaget ska övergripande redovisa förutsättningarna för genomförande och hur uppföljning är tänkt att ske i det aktuella sammanhanget. Den årliga strategirapporten ska vara övergripande och bland annat innehålla en redovisning, analys och bedömning av resultaten av verksamheten i förhållande till angivna mål. Resultatinformation ska användas för beslutsfattande, lärande, ansvarutkrävande och för att säkerställa transparens gentemot allmänheten. Uppföljningen ska ge tillförlitlig och användbar information om resultat på såväl kortare som längre sikt genom både kvalitativ och kvantitativ information, där så är möjligt. Resultatuppföljning ska i första hand svara på frågan om verksamheten gjort skillnad, hur och för vem. Uppföljningen ska med utgångspunkt i de förutsättningar som finns svara på i vilken omfattning utvecklingssamarbetet gjort skillnad.

Utvecklingssamarbetet bidrar till hållbar utveckling utifrån Agenda 2030, åtagandena om utvecklingsfinansiering från Addis Ababa Action Agenda och klimatavtalet från Paris. Verksamhetens bidrag är särskilt relevant för följande mål i Agenda 2030: jämställdhet; rent vatten och sanitet för alla; hållbar konsumtion och produktion; bekämpa klimatförändringarna; ekosystem och biologisk mångfald; och fredliga och inkluderande samhällen. I strategirapporteringen till regeringen ska referenser till hur verksamheten bidrar till genomförandet av Agenda 2030 i relation till strategins prioriteringar också ingå. I sin helhet ska det svenska utvecklingssamarbetet bidra till att minska fattigdomen i landet, till bättre förutsättningar för en demokratisk utveckling och till ökad respekt för de mänskliga rättigheterna.

Den komplexa, instabila kontexten och det fortsatt besvärliga säkerhetsläget ställer höga krav på flexibilitet i genomförandet av strategin, inklusive att vid behov vikta om verksamheten. Genomförandet behöver därmed präglas av en konfliktkänslig ansats och kräver nära dialog och uppföljning med samarbetspartners. Synergier mellan strategins olika områden och de ömsesidigt förstärkande målen bör främjas i en integrerad ansats som tydligt tar dessa kopplingar i beaktande.

Verksamheten inom *fredliga och inkluderande samhällen* ska för både Sida och FBA fokusera på social sammanhållning och inkluderande samhällsstyrning. Synergier mellan myndigheternas respektive verksamhet inom området ska särskilt eftersträvas. Sida ska bidra till hållbar fred genom att stärka den irakiska befolkningens förmåga till fredlig samexistens. Möjligheter att bidra till att motverka våldsbejakande extremism bör särskilt tillvaratas. Sidas verksamhet bör bidra till återuppbyggnad av, och jämlik tillgång till, samhällstjänster. Stöd för minröjningsinsatser förblir relevant. Personer i utsatta situationer, såsom minoriteter, bör vara i särskilt fokus och deras inflytande och deltagande bör främjas. Verksamheten bör vidare tillvarata och stärka migrationens positiva utvecklingseffekter. Sida ska stötta hållbara lösningar för flyktingar, internflyktingar och värdsamhällen samt bidra till Iraks förmåga att hantera migrationens alla dimensioner på ett sätt som säkrar flyktingars, internflyktingars och migranternas rättigheter och som bidrar till utveckling. Verksamheten ska bidra till att skapa möjligheter för återvändande och hållbar återintegrering samt adressera faktorer som leder till, eller har lett till, att människor tvingas lämna sina hem eller försvårar möjligheten att återvända. Kvinnors och flickors situation och deltagande, i linje med agendan för kvinnor, fred och säkerhet, ska genomsyra Sidas och FBA:s verksamhet. Båda myndigheterna bör bidra till att främja ökat inflytande och deltagande av unga människor i påverkans- och beslutsfattandeprocesser. FBA:s verksamhet ska även genomsyras av agendan för unga fred och säkerhet och bör inriktas mot dialog och fredsmedling samt rättstatsuppbyggnad. FBA bör verka för att skapa förutsättningar för deltagande och ökad tillit mellan rättighetsbärare och ansvarsbärare, samt generationsöverskridande förståelse och dialog.

Inom *mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, samt jämställdhet* ska Sida bidra till kapacitetsuppbyggnad för demokratisk samhällsstyrning i relation till den offentliga förvaltningen så väl som med stöd till det civila samhället. Ansvarsutkrävande i relationen mellan medborgare och stat, samt

stärkt oberoende media, utgör viktiga verksamhetsområden. Fokus bör ligga på att främja demokratisk utveckling, respekt för mänskliga rättigheter, transparens, deltagande och minskad korruption. Inom civilsamhället bör Sida bidra till långsiktigt hållbara och finansiellt bärkraftiga och självständiga organisationer. Stöd för att stärka civilsamhället och oberoende media kan även inkludera stöd till aktörer inom kulturlivet och andra förändringsaktörer. Inom ramen för jämställdhetsarbetet bör Sida fokusera på förändring av strukturer, normer och attityder hos såväl kvinnor som hos män; på att stärka kvinnors ekonomiska egenmakt och möjligheter att delta i arbetslivet; på verksamhet som förebygger sexuellt och könsbaserat våld samt på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Sida bör stödja irakiska kvinnorrättsorganisationer och kvinnors bredare politiska deltagande och inflytande i beslutsfattande och fredsbyggande processer.

Inom området *miljö, klimat och hållbar utveckling* bör Sida arbeta med kunskapsutbyte, kapacitetsstärkande åtgärder, transparens och ansvarsutkrävande på lokal och nationell nivå. Sida bör verka för förbättrad anpassningsförmåga och motståndskraft mot klimatförändringar och miljö- och naturkatastrofer. Detta inkluderar tillgång till och hållbar förvaltning av ekosystem, och kan även inkludera annat arbete runt biologisk mångfald. Sida bör stödja den nationella policyutvecklingen på miljö- och klimatområdet, särskilt gällande Iraks vidareutveckling och genomförande av det nationellt fastställda bidraget under Parisavtalet. Sida bör nyttja förutsättningarna för att främja en miljömässigt, socialt hållbar ekonomisk utveckling och handel, produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor och bredare ekonomiska relationer mellan Sverige och Irak. Särskilt fokus bör ligga på en grön omställning med hållbart nyttjande av naturresurser, vatten och lantbruk, ökad användning av förnybar energi och diversifiering av Iraks ekonomi med fokus på oljeberoendet. Potentialen för samarbete kring innovation och klimatsmart teknik, där Sverige har stor kunskap och erfarenhet, bör utnyttjas. Sida kan prioritera att utnyttja katalyserande finansieringslösningar när så är möjligt.

Sveriges utvecklingssamarbete ska vara relevant och effektivt. Sida och FBA ska säkerställa att det finns en helhetssyn på det samlade svenska stödet liksom dess komplementaritet och mervärde. Synergier ska sökas mellan strategimålen, liksom med verksamhet inom ramen för andra relevanta strategier för det svenska utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet såsom den regionala MENA-strategin och strategin för Sveriges

humanitära bistånd. Sida ska verka för effektiv givarsamordning, där EU-samordning och samarbete med EU och andra EU-medlemsstater är särskilt prioriterat när så är möjligt.

Kopplingarna mellan långsiktigt utvecklingssamarbete, humanitärt bistånd och fredsbyggande ska tillvaratas. Verksamheten bör på sikt bidra till ett minskat beroende av humanitärt bistånd.

För att motverka den utbredda korruptionen bör en antikorrupsionsansats integreras inom hela verksamheten. Det är prioriterat att integrera en jämställdhetsanalys inom ramen för antikorrupsionsarbetet – eftersom kvinnors och mäns utsatthet för korruption skiljer sig åt.

I genomförandet av strategin ska Sida och FBA verka för att bygga bredare relationer mellan Sverige och Irak. Detta omfattar även den svenska resursbasen, med både civilsamhälle och andra förändringsaktörer såsom akademiska institutioner och näringsliv. Vidareutveckling av olika typer av utbyten med svenska aktörer, liksom samverkan på kommunal nivå, bör främjas. Möjligheter att genom myndighetssamverkan bidra till institutionsbyggande och kapacitetsutveckling ska tillvaratas. Möjligheter till samverkan med den irakiska diasporan i Sverige ska också övervägas. Biståndet väntas utgöra katalytiskt stöd och komplement till irakiska reformansträngningar. Kapacitetsstöd, innovativa partnerskap och arbete genom den svenska resursbasen möjliggör en bredare ansats och strategiskt genomslag även med mindre insatser.